

Die Hamletmaschine

SEBASTIAN NÜBLING /
GORKI THEATER BERLIN

Extravagant en
toch betekenisvol

Johan Thielemans

Gezien op 12 februari 2021

Gorki Theater Berlin / Live streaming

Het Duitse toneel wordt sterk gekenmerkt door een soort concurrentie van ideeën. Regisseurs, die willen meetellen, moeten opvallen, en kiezen dus voor extravagante voorstellingen (als ze er al niet toe gedwongen zijn). Dat lijkt ook het geval bij de encenering van 'Die Hamletmaschine' van Heiner Müller door Sebastian Nübling voor het Berlijnse Gorki Theater. Toch is in deze 'clowneske' voorstelling iets meer aan de hand.

16 FEBRUARI 2021

De korte tekst van 'Die Hamletmaschine' is wellicht de meest gespeelde tekst van Heiner Müller. Het is een soort innerlijke monoloog. In associatief aan elkaar gerijgde zinnen schetst Müller een postrevolutionair en pessimistisch beeld van Europa (en de mensheid). Ophelia vervelt daarin tot een Elektra met een hakbijl. Voor Müller een teken van feminisme.

Sebastian Nübling deed voor zijn regie een verrassende keuze: hij maakte een voorstelling met clowns. De spelers hebben gekke of griezelige maskers op, niet ongelijk aan die in de film 'Joker'. Als het doek opgaat, presenteren de spelers één na één een goocheltruc. Een beetje zoals op een familiefeest, flauw geestig.

Daarna wordt de tekst aangepakt. We kunnen die tegelijk op de achterwand lezen. Niet alleen in het Duits maar ook in het Arabisch. De zeven spelers behoren immers tot het Exil Ensemble binnen het Gorki Theater. Zij hebben een achtergrond als vluchteling uit Syrië, Palestina, Afghanistan of Saoedi-Arabië. Geen toeval dus dat ze een bomaanslag mimeren. In die scène wordt het sterven een paar keer herhaald als een wrange komedie. Net zo zijn er zelfmoorden bij de vleet.

Het wordt snel duidelijk dat de encenering zo een kritische blik werpt op de tekst van Müller. Drie vrouwen verklaren bijvoorbeeld in koor dat er van feminisme bij Müller niets te merken valt – een oordeel van het hedendaagse feminisme.

De confrontatie met Müllers tekst is nog radicaler en rechtstreekser als de vrouwen bij de Syrische schrijver Ayham Majid Agha (ook lid van de troep) te rade gaan voor getuigenissen uit het Midden Oosten over hedendaags geweld en terrorisme. Zijn antwoorden zijn direct maar hebben een grote emotionele impact. Dat plaatst ze lijnrecht tegenover de gewild artistieke tekst van de Duitse schrijver.

Langzamerhand dringt het tot de toeschouwer door dat Müller geschiedenis is. De realiteit vandaag is tragisch. Zo kan je de aankleding van dit vrolijke circus – vol stekelige handelingen- zien als een kritiek. Want de hedendaagse ‘machine’ is van een heel andere aard dan in Müllers tijd. De tekst van ‘Die Hamletmaschine’ met zijn grondeloos nihilisme blijkt plotsniet meer zo relevant. Laat ik zeggen dat de spelers getuigen over een wereld van na de Arabische lente.

Een heel interessant aspect van de voorstelling is het netwerk van talen. Er is het Duits van het origineel, maar sommige paragrafen zijn naar het Arabisch vertaald. Terwijl zijn teksten te lezen zijn op de achterwand, wordt er ook een Arabische vertaling toegevoegd. Als het over Syrische teksten gaat, dan worden die soms uitsluitend in het Syrisch gezegd. De makers zijn er dus van overtuigd dat ze voor een multicultureel publiek spelen.

Die keuze om van de voorstelling een soort Toren van Babel te maken heeft ook een politiek-culturele betekenis. Het is een beeld van Berlijn vandaag: een stad waar veel talen tegelijk in omloop zijn. Het overwicht van het Duits staat zo plots ter discussie. Er komen andere talen op gelijke voet naast te staan.

Nübling biedt zo, aan de hand van een klassieker in het Duitse repertoire, een heel interessante , concrete reflectie over cultuur in de hedendaagse situatie. Voor het Gorki Theater is dit meer dan een voorstelling ook een programmatische daad. Hoewel het stuk lijkt op een vrolijke clownerie bedrukt ze het hart. Nübling biedt, naar Duitse gewoonte, een extravagante aanpak, maar die draagt in dit geval ook heel veel betekenis over.